

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen: sektorikohtaisen riskiarvion yhteenveto - sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt, vaihtoehtorahaston hoitajat

Sisällys

1	Sektorikohtaisen riskiarvion tarkoitus ja soveltamisala	1
2	Riskiarvion laatiminen	3
3	Riskiarvio ja sen perustelut	4
3.1	Sektorikohtaisen riskiarvion tulokset	4
3.2	Riskikategoriat	6
3.2.1	Tuotteet ja palvelut	6
3.2.2	Maantieteellinen riski	7
3.2.3	Asiakasriski	7
3.2.4	Jakelukanavat	8
3.3	Hallintakeinokategoriat	8
3.3.1	Riskiperusteisuus	8
3.3.2	Toiminnan organisointi	9
3.3.3	Asiakkaan tunteminen	9
3.3.4	Monitorointi	9
4	Valvonnan kohdentaminen	10

1 Sektorikohtaisen riskiarvion tarkoitus ja soveltamisala

Sektorikohtainen riskiarvio on Finanssivalvonnan arvio sijoituspalveluyrityksiin, rahastoyhtiöihin ja vaihtoehtorahaston hoitajiin (jäljempänä yhtiöt) sektoritasolla kohdistuvista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä. Finanssivalvonnan [rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ominaisriskiarviossa](#) eri sektoreihin liittyviä riskejä tarkasteltiin ylätasolla ja ainoastaan sektoreille tyypillisesti tarjottavien tuotteiden ja palveluiden näkökulmasta. Sektorikohtaisessa riskiarviossa on perehdytty syvällisemmin näiden pääomamarkkinoilla toimivien yhtiöiden tarjoamiin tuotteisiin ja palveluihin, asiakkaisiin, jakelukanaviin sekä maantieteelliseen kattavuuteen. Lisäksi on otettu huomioon myös riskien hallintakeinot. Arvio on muodostettu sektoritasolla, ei yksittäisten valvottavien tasolla.

Sektorikohtainen riskiarvio ohjaa Finanssivalvontaa suuntaamaan valvontaresursseja ja valitsemaan valvontatoimenpiteet riskiperusteisesti. Euroopan pankkiviranomaisen (jäljempänä EBA) riskiperusteista valvontaa koskevan ohjeen mukaisesti Finanssivalvonnan tulee laatia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvontastrategia, jonka keskeisenä osana ovat eri valvottavasektoreita koskevat riskiarviot. Valvontastrategiassa otetaan kantaa siihen, miten tunnistettuihin riskeihin reagoidaan ja millaisia valvontatoimenpiteitä eri valvottaviin kohdennetaan.

Valvontastrategia puolestaan toimii pohjana yksityiskohtaisemmille valvontasuunnitelmaille. Riskiarviossa tunnistetut riskit ja riskien hallintakeinoissa tunnistetut heikkoudet ohjaavat Finanssivalvonnan sektoriin kohdistamia valvontatoimenpiteitä. Sektorikohtainen riskiarvio antaa ylätasoa arvioita hallintakeinoihin liittyvistä riskeistä. Näin ollen hallintakeinojen toimivuuden ja laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, jäljempänä rahanpesulaki) säädettyjen velvoitteiden noudattamisen todentaminen edellyttää aina muita valvontatoimenpiteitä.

Riskiarvio koskee seuraavia rahanpesulain mukaisia ilmoitusvelvollisia:¹

- Sijoituspalvelulaissa (747/2012) tarkoitetut sijoituspalveluyritykset sekä ETA sijoituspalveluyrityksen sivuliikkeet ja kolmannen maan yrityksen sivuliikkeet (53 sijoituspalveluyritystä).
- Sijoitusrahastolaissa (213/2019) tarkoitetut rahastoyhtiöt (25 rahastoyhtiötä).
- Vaihtoehtorahastojen hoitajat, joille on myönnetty vaihtoehtorahastojen hoitajista annetussa laissa (162/2014) tarkoitettu vaihtoehtorahastojen hoitajan toimilupa, ja vaihtoehtorahastojen hoitajista annetussa laissa (162/2014) tarkoitetut rekisteröitymisvelvolliset vaihtoehtorahastojen hoitajat (yhteensä 129 yritystä, sisältäen myös rahastoyhtiöt, joilla on vaihtoehtorahaston hoitajan lupa).

Rahanpesulain mukaiset ilmoitusvelvolliset tilinhoitajayhteisöt, rahastojen säilytisyhteisöt ja arvopaperikeskus eivät ole tämän sektorikohtaisen riskiarvion kohteena, sillä niillä ei ollut vielä riskiarvion laatimishetkellä raportointivelvollisuuksia Finanssivalvonnan RA-tiedonkeruuseen². Talletuspankit ja luottoyhteisöt saavat tarjota oman luvan ohella sijoituspalveluja (LLL 610/2014 5 luku1 § 3 mom.). Näiden ilmoitusvelvollisten tarjoamia sijoituspalveluita ei käsitellä myöskään tässä sektorikohtaisessa riskiarviossa.

Riskiarviossa ilmoitusvelvolliset on jaoteltu sijoituspalveluyrityksiin, rahastoyhtiöihin sekä toimiluvallisiin vaihtoehtorahaston hoitajiin ja rekisteröityneisiin vaihtoehtorahaston hoitajiin.

¹ Yhtiöiden lukumäärät 31.12.2021

² Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä ja kontroleja koskeva tiedonkeruu.

2 Riskiarvion laatiminen

Finanssivalvonta käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä arvioidessaan alla esitettyä asteikkoa, joka vastaa EBA:n käyttämää asteikkoa. Kutakin tasoa kuvaamaan on määritelty riskipiste.

Riskitaso	Riskitasoa vastaava riskipiste
Erittäin merkittävä	4
Merkittävä	3
Melko merkittävä	2
Vähemmän merkittävä	1

Sektorikohtaisen riskiarvion lopputuloksena on kokonaisriskitaso sektorille ja erikseen sijoituspalveluyrityksille, rahastoyhtiöille ja toimiluvallisille sekä rekisteröityneille vaihtoehtorahaston hoitajille.

Kokonaisriski määritetään riski- ja hallintakeinokategorioille määritettyjen riskitasojen perusteella. Luvussa 3.1 Sektorikohtaisen riskiarvion tulokset on tarkemmin käyty läpi kokonaisriskin määrittämisessä noudatettuja periaatteita.

Riskiarviossa on käytetty tietolähteinä seuraavia Finanssivalvonnan ja Suomen Pankin tiedonkeruita sekä Finanssivalvonnan vuosikyselyjä ja rekistereitä:

- Finanssivalvonnan RA-tiedonkeruu
- Finanssivalvonnan AIFMD-tiedonkeruu
- Suomen Pankin SIRA-tiedonkeruu
- Finanssivalvonnan Pääomamarkkinoiden vuosikysely
- Finanssivalvonnan rekisterit

Riskitekijöitä ja hallintakeinoja arvioitaessa on käytetty lähteinä EBA:n ja FATF:n julkaisuja sekä kansallista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarviota:

- [EBA:n riskitekijöitä koskevat ohjeet](#)
- [FATF RBA-Securities-Sector](#)
- [Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021](#)

Arviossa on hyödynnetty myös Finanssivalvonnan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ominaisriskiarviota ja ilmoitusvelvollisten omia riskiarvioita. Vastuuvälvojlta sekä toimilupa- ja rekisteröintiprosessista on saatu lisäksi olennaisia tietoja.

Arvio riski- ja hallintakeinokategorioiden riskitasoista on toteutettu tiivistettynä seuraavasti:

1) Riskikategoria - tuotteet ja palvelut

Finanssivalvonnan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ominaisriskiarviossa on määritetty sijoituspalveluiden (sis. rahastot) rahanpesun ominaisriski tasolle **melko merkittävä** ja terrorismin rahoittamisen ominaisriski tasolle **vähemmän merkittävä**.

Sektorikohtaisessa riskiarviossa on selvitetty, mitä tuotteita ja palveluita sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja vaihtoehtorahastojen hoitajat tarjoavat ja millainen riski tuotteisiin ja palveluihin liittyy.

Sektorilla tarjottavat tuotteet ovat sijoituspalvelulain 1 luvun 14 §:ssä määriteltyjä rahoitusvälineitä.

Kunkin rahoitusvälineen osalta on selvitetty ja arvioitu seuraavat asiat:

- Kuinka likviditeetti rahoitusväline on?
 - Millainen on sijoitussykli?
 - Millaiset ovat lunastusominaisuudet?
- Sallitaanko raha-arvoltaan suuret liiketoimet?
- Onko omistusoikeuden luovutus ja/tai panttaus mahdollista?
- Voiko rahoitusvälinettä kaupata jälkimarkkinoilla?
- Onko rahoitusväline monimutkainen?
- Onko rahoitusvälineessä sijoitussuojaa?

Sektorilla tarjottavat palvelut ovat määritelty sijoituspalvelulaissa, sijoitusrahastolaissa ja laissa vaihtoehtorahastojen hoitajista.

Palveluita on arvioitu muun muassa seuraavilla tekijöillä:

- Millaisia rahoitusvälineitä palveluun liittyy?
- Onko palvelu osa toimeksiantoketjua, johon liittyy useampi toimija?
 - Millainen on muiden toimijoiden rooli?
- Onko palvelussa mahdollista siirtää varoja kolmansien osapuolien kanssa?
 - Onko palvelussa mahdollista tarkistaa, että merkinnän maksaja on sijoitustuotteen omistaja?
- Onko palvelussa mahdollista saada hyvä kokonaiskuva asiakkaasta ja asiakkaan toiminnasta (muun muassa monitoroinnin mahdollisuus)?

Arvioinnissa on käytetty tietolähteinä Finanssivalvonnan RA- ja AIFMD-tiedonkeruita, Suomen Pankin SIRA-tiedonkeruuta, Finanssivalvonnan pääomamarkkinoiden vuosikyselyä ja Finanssivalvonnan rekistereitä.

2) Riskikategoriat - maantieteellinen riski, asiakkaat ja jakelukanavat

Tuotteiden ja palveluiden lisäksi riskiarvioinnissa tulee ottaa huomioon asiakkaisiin, maantieteelliseen sijaintiin sekä jakelukanaviin liittyvät riskitekijät.

Näiden riskitekijöiden arvioinnissa on käytetty tietolähteinä Finanssivalvonnan RA- ja AIFMD-tiedonkeruita, Suomen Pankin SIRA-tiedonkeruuta, Finanssivalvonnan pääomamarkkinoiden vuosikyselyä ja Finanssivalvonnan rekistereitä.

3) Hallintakeinokategoriat

Riskiarviossa on riskien lisäksi arvioitu rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskienhallintakeinoja. Yhtiöt ovat raportoineet RA-tiedonkeruulla Finanssivalvonnalle hallintakeinoista. Toimilupa- ja rekisteröintiprosessissa ja yhtiöiden riskiarvioista on saatu myös tärkeää tietoa sovellettavista hallintakeinoista.

3 Riskiarvio ja sen perustelut

3.1 Sektorikohtaisen riskiarvion tulokset

Finanssivalvonta on arvioinut, että rahanpesun kokonaisriski on sektorilla **melko merkittävä** ja terrorismin rahoittamisen riski **vähemmän merkittävä**.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä on arvioitu erikseen ainoastaan riskikategorioiden osalta. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen hallintakeinot ovat arvioitu kokonaisuutena, koska ylätasolla arvioitaessa ne ovat yhteneväisiä.

Rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskiä ei voi poistaa kokonaan hallintakeinoilla. Täten riskikategorioiden riskitasoa on painotettu enemmän kuin hallintakeinokategorioiden riskitasoa määritettäessä sektorin kokonaisriskiä.

Kokonaisriski lasketaan riski- ja hallintakeinokategorioiden riskitasoista (riskipisteistä). Jokaiselle riski- ja hallintakeinokategorialle on määritelty riskiarviossa riskipiste. Riskikategorioiden yhteinen riskitaso on eri riskikategorioiden riskipisteiden painotettu keskiarvo pyöristettynä. Hallintakeinokategorioiden yhteinen riskitaso on eri hallintakeinokategorioiden riskipisteiden keskiarvo pyöristettynä. Kokonaisriskitaso on riski- ja hallintakeinokategorian riskipisteiden painotettu keskiarvo pyöristettynä.

Riski- ja hallintakeinokategorioille määritettyjä riskitasoja vastaavat riskipisteet (1-4) on esitetty alla olevissa taulukoissa³:

Rahanpesu

Riskikategoriat	Sijoituspalveluyritykset (53 kpl)	Rahastoyhtiöt (23 kpl)	Toimiluvalliset vaihtoehtorahas- ton hoitajat (19 kpl)	Rekisteröityneet vaihtoehtorahaston hoitajat (93 kpl)
Tuotteet ja palvelut	2	2	2	1
Maantieteellinen sijoit- tautuminen ja maksuli- kenne	1	1	1	1
Asiakkaat	2	2	2	2
Jakelukanavat	2	2	1	1
Riskikategorioiden riskitaso:	2	2	2	1
Hallintakeinokatego- riat	Sijoituspalveluyritykset	Rahastoyhtiöt	Toimiluvalliset vaihtoehtorahas- ton hoitajat	Rekisteröityneet vaihtoehtorahaston hoitajat
Riskiperusteisuus	3	3	3	3
Toiminnan organisointi	2	2	1	2
Asiakkaan tunteminen	2	2	2	3
Monitorointi	3	2	3	3
Hallintakeinokatego- rioiden riskitaso:	3	2	2	3
Kokonaisriskitaso	2	2	2	2
Kokonaisriskitaso, koko sektori	2			

Vähemmän merkittävä = 1, Melko merkittävä = 2, Merkittävä = 3, Erittäin merkittävä = 4

³ Taulukossa on huomioitu vain ne yhtiöt, jotka ovat raportoineet lukumäärätietoja

Terrorismin rahoittaminen

Riskikategoriat	Sijoituspalveluyritykset	Rahastoyhtiöt	Toimiluvalliset vaihtoehtorahaston hoitajat	Rekisteröityneet vaihtoehtorahaston hoitajat
Tuotteet ja palvelut	1	1	1	1
Maantieteellinen sijoittautuminen ja maksuliikenne	1	1	1	1
Asiakkaat	1	1	1	1
Jakelukanavat	2	2	1	1
Riskikategorioiden riskitaso:	1	1	1	1
Hallintakeinokategoriat	Sijoituspalveluyritykset	Rahastoyhtiöt	Toimiluvalliset vaihtoehtorahaston hoitajat	Rekisteröityneet vaihtoehtorahaston hoitajat
Riskiperusteisuus	3	3	3	3
Toiminnan organisointi	2	2	1	2
Asiakkaan tunteminen	2	2	2	3
Monitorointi	3	2	3	3
Hallintakeinokategorioiden riskitaso:	3	2	2	3
Kokonaisriskitaso	2	1	1	2
Kokonaisriskitaso, koko sektori	1			

Vähemmän merkittävä = 1, Melko merkittävä = 2, Merkittävä = 3, Erittäin merkittävä = 4

Jäljempänä osiossa 3.2 ja 3.3 käydään läpi tarkemmin kunkin kategorian riskitason perustelut yleisellä tasolla.

3.2 Riskikategoriat

3.2.1 Tuotteet ja palvelut

Tarjottavilla tuotteilla ja palveluilla on ratkaiseva merkitys siinä, mikä on sektorin tai yksittäisen toimijan riski tulla hyväksikäytetyksi rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa. Täten tuotteet ja palvelut -riskikategoriaa on painotettu enemmän määritettäessä kaikkien riskikategorioiden yhteistä riskitasoa.

Rahanpesun rahoittamisen riskin kannalta suurimmat erot eri rahoitusvälineiden välillä johtuvat sijoitusryhmittä ja lunastusmahdollisuuksista. Myös palveluiden rahanpesun riskiä arvioitaessa korostuu niissä tarjottaviin ja käytettäviin rahoitusvälineisiin liittyvät riskit.

Yhteenvedon voidaan todeta, että päivittäin julkisen kaupankäynnin kohteena oleviin rahoitusvälineisiin liittyy kohonnut rahanpesun riski, koska ne ovat helposti ja nopeasti lunastettavissa. Myös toimeksiantojen välittämiseen, toteuttamiseen ja omaisuuden hoitoon liittyy kohonnut rahanpesun riski. Näiden palveluiden kohdalta riskiä kohottaa muun muassa se, jos maksajaa tai maksunsaajaa ei pystytä tunnistamaan sekä tilanteet, joissa palvelu on osa useammasta toimijasta koostuvaa toimeksiantoketjua, jolloin epätavallisten liiketoimien havaitseminen on vaikeampaa. Lisäksi riskiä kohottaa se, jos asiakkaan varojen alkuperästä on vaikeaa saada luotettavaa kokonaiskuvaa.

Finanssivalvonnan ominaisriskiarvion mukaan kohonnut terrorismin rahoittamisen ominaisriski liittyy läheisesti tuotteisiin ja palveluihin, jotka mahdollistavat varojen säilyttämisen niin, että varat ovat tarvittaessa nopeasti ja helposti siirrettävissä henkilöltä toiselle tai palvelusta toiseen. Erityisesti riski liittyy tuotteisiin ja palveluihin, joiden avulla varoja voidaan siirtää rajan yli lähes reaaliaikaisesti ja, jotka mahdollistavat varojen noston käteisenä. Terrorismin rahoittamisen riskin näkökulmasta riski voi olla kohonnut myös sellaisten tuotteiden ja palveluiden kohdalla, joita hyödynnetään varainkeruutarkoituksiin. Edellä kuvattu tuotteisiin ja palveluihin liittyvä terrorismin rahoittamisen riski ei ole sektorilla kohonnut.

3.2.2 Maantieteellinen riski

Maantieteellistä riskiä arvioitaessa on otettu huomioon muun muassa se, missä palveluita tarjotaan ja millaisilta maantieteellisiltä alueilta on maksuliikennettä. Maantieteelliseen sijoittautumisen liittyvään riskiin vaikuttavat yhtiöiden sivuliikkeiden, tytäryhtiöiden, asiamiesten ja jakelijoiden sijainti sekä palveluiden tarjonta rajan yli.

Riskiä nostavia tekijöitä ovat ETA-alueen ulkopuoliset ja etenkin korkean riskin maat⁴.

Yhtiöillä on ETA-alueen ulkopuolella vain yksittäisiä tytäryhtiöitä, jakelijoita ja asiamiehiä. Yhtiöt tarjoavat jonkin verran rajan yli palveluita ETA-alueen ulkopuolelle, esimerkiksi Isoon-Britanniaan.

Vaikka rahanpesulain asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevat säännökset eivät sinällään suoraan koske ilmoitusvelvollisten tarjoamia sijoituskohteita, on hyvä huomata, että myös sijoituskohteisiin voi liittyä kohonnutta rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskiä tai riskiä pakotesääntelyn vastaisuudesta. Erityisesti riski voi olla kohonnut, kun sijoituskohteet sijaitsevat korkeariskisissä maissa.

3.2.3 Asiakasriski

Asiakasriskiä arvioitaessa on otettu huomioon muun muassa se, minkä verran toimijoilla on PEP-asiakkuuksia tai muita korkean riskin asiakkaita, ulkomaisia asiakkaita tai asiakkaita, joilla on yhteys ETA-alueen ulkopuolisiin maihin. Yhtiöillä on jonkin verran edellä mainittuja asiakasryhmiä.

Yhtiöiden raportointien korkean riskin asiakkaiden määrää on myös verrattu omaisuudenhoitoasiakkaiden, ei-ammattimaisten/ammattimaisten asiakkaiden ja tietyillä korkeariskisillä toimialoilla toimivien asiakkaiden määrään ja tarkasteltu myös yhtiöiden verkkosivuilta sitä, millaisille asiakkaille yhtiöt tarjoavat tuotteita ja palveluita.

RA-tiedonkeruun kautta saatujen tietojen mukaan yhtiöillä on eroja siinä, kuinka paljon ne ovat luokitelleet asiakkuuksia korkeariskiksi. Yhtiöiden riskiarvioiden perusteella voidaan todeta, että alhainen korkean riskin asiakkaiden määrä voi johtua joissain yhtiöissä siitä, ettei yhtiöillä ole asianmukaisia menettelyjä korkean riskin asiakkaiden tunnistamiseksi.

Kansallisen riskiarvion mukaan terrorismin rahoittaminen voi liittyä esimerkiksi konfliktialueilla oleviin tai sieltä palaaviin henkilöihin sekä radikaali-islamistista tai äärioikeistolaista ideologiaa kannattaviin yksittäisiin henkilöihin tai pienryhmiin. Analysoitujen tietojen perusteella ei kuitenkaan ilmene viitteitä siitä, että tällaisiin henkilöihin tai henkilöryhmiin liittyvä riski olisi sektorin asiakaskunnan osalta kohonnut.

⁴ FATF:n high risk and other monitored jurisdiction -maat sekä Euroopan komission suuririskisiksi yksilöimät maat. FATF:n listaus: <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk> Euroopan komission listaus: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/anti-money-laundering-and-counter-funding-terrorism/eu-policy-high-risk-third-countries_en

3.2.4 Jakelukanavat

Fyysisiä palvelupisteitä on yhtiöillä vaihtelevasti. Etätunnistamista käytetään eniten sijoituspalveluyrityksissä ja rahastoyhtiöissä. Yhtiöt ovat raportoineet käyttävänsä etätunnistamisessa pääsääntöisesti vahvaa sähköistä tunnistusmenetelmää.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski kasvaa, kun jakeluketju on monimutkainen ja toimijoiden on vaikea valvoa asiakkaan liiketoimia. Jos yhtiöt voivat nähdä vain osan liiketoimiketjusta, on vaikea ymmärtää asiakkaan toimintaa. Jos jakelijakanavia sijaitsee lainkäyttöalueilla, joihin liittyy suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riski, se lisää myös vaikeutta valvoa liiketoimia.

Yhtiöt käyttävät asiamiehiä ja jakelijoita vaihtelevasti. Yhtiöiden asiamiehet ja jakelijat ovat joko Finanssivalvonnan tai toisen valtion valvovan viranomaisen valvonnassa tai ainakin rekisteröityneet tälle viranomaiselle. Kaikki näistä eivät ole rahanpesulain mukaisia ilmoitusvelvollisia. Kuitenkin kaikilla jakeluketjun toimijoilla on hyvin säädelty oma roolinsa.

Jakelijoita tai asiamiehiä ei ole raportoitu olevan korkean riskin maissa ja vain hyvin vähän ETA-alueen ulkopuolella.

3.3 Hallintakeinokategoriat

Hallintakeinoja koskevan osion tarkoituksena on muodostaa käsitys siitä, millä tasolla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallintakeinot ovat sektorilla.

Hallintakeinojen arvioinnissa on käytetty tietolähteenä yhtiöiden itse RA-tiedonkeruussa raportoimia tietoja. Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty Finanssivalvonnan asiantuntijoita, yhtiöiden omia riskiarvioita sekä toimilupa- ja rekisteröintiprosesseissa saatuja tietoja.

3.3.1 Riskiperusteisuus

Toiminnan riskiperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että yhtiöt tunnistavat, arvioivat ja ymmärtävät ne rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, joille ne altistuvat ja määrittelevät riskeihin nähden oikeasuhteiset hallintakeinot. Riskiperusteisella arvioinnilla on vaikutusta myös asiakkaan tuntemisen toimenpiteisiin ja monitoroinnissa havaittaviin epäilyttäviin liiketoimiin.

RA-tiedonkeruun vastausten, toimilupa- ja rekisteröintiprosessissa saatujen tietojen ja yhtiöiden omien riskiarvioiden perustella voidaan todeta, että toiminnan riskiperusteisuus ei ole riittävällä tasolla.

Puutteina havaittiin muun muassa, että yhtiöiden laatimissa riskiarvioissa ei ole arvioitu kaikkia lain vaatimia osa-alueita. Tuotteita ja palveluita ei ole arvioitu sillä tarkkuudella, kuin olisi tarpeellista, jotta mahdolliset riskitekijät voitaisiin tunnistaa ja määrittää hallintakeinot. Esimerkkinä puutteellisesta riskiarviosta on, että konsernin yhtiöillä on ainoastaan yhteinen riskiarvio, vaikka yhtiöiden asiakkaat, palvelut ja tuotteet eroavat toisistaan.

Yhtiöiden omissa riskiarvioissa tulee tunnistaa yhtiön toimintaan liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskitekijät, jotka liittyvät asiakkaisiin, maihin ja maantieteellisiin alueisiin, tuotteisiin ja palveluihin sekä jakelukanaviin ja teknologioihin. Riskitekijöiden vaikutus tulee arvioida, käytössä olevat riskien hallintakeinot tulee kuvata ja myös hallintakeinojen vaikutus riskitekijöihin tulee arvioida. Riskiarvion tulee sisältää perusteltu arvio jäljelle jäävästä riskistä sekä se, vastaako jäännösriski hyväksyttävää riskinotto-tasoa vai tuleeko yhtiön ryhtyä tarpeellisiin toimiin riskin pienentämiseksi. Riskiarviosta tulee näkyä myös yhteys asiakkaan tuntemista koskeviin toimintaperiaatteisiin.

3.3.2 Toiminnan organisointi

Toiminnan organisointia arvioitaessa on kiinnitetty huomiota siihen, onko rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toiminnot toteutettu siten kuin laki edellyttää ja kuinka ne käytännössä toimivat.

Yhtiöillä on jonkin verran puutteita muun muassa vastuuhenkilöiden nimeämisen osalta.

3.3.3 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tuntemista koskeva arvio keskittyy siihen, miten asiakkaan tuntemista koskevia velvoitteita noudatetaan. Arviointiin vaikuttaa se, ovatko yhtiöt järjestäneet asiakkaiden tuntemiseen liittyvät prosessit lain edellyttämällä tavalla (muun muassa tehostettu asiakkaan tunteminen ja siihen liittyvät menettelyt) ja toisaalta se, miten velvoitteita käytännössä noudatetaan. Arviossa on käytetty sekä RA-tiedonkeruulla annettuja vastauksia että toimilupa- ja rekisteröintiprosessissa saatuja tietoja.

Toimilupa- ja rekisteröintiprosessissa on havaittu, että yhtiöt mieltävät usein virheellisesti, että pelkäänsä henkilöllisyysasiakirjan kopio asiakkaan toimittamana olisi riittävä menetelmä todentamaan asiakkaan tai asiakkaan edustajan henkilöllisyys.

Myös varojen alkuperän selvittäminen ja varsinkin niihin liittyvien lisäselvityksien hankkiminen nousi esiin puutteena. EBAn riskitekijöitä koskevan ohjeistuksen mukaan varainhoidossa läheinen suhde asiakkaaseen helpottaa tietojen keräämistä ja täten kattavamman kuvan muodostamista asiakkaan liiketoiminnan tarkoituksesta ja luonteesta. EBAn mukaan läheinen suhde voi kuitenkin johtaa myös eturistiriitoihin, jolloin se vahingoittaa yrityksen pyrkimyksiä hallita talousrikosriskiä. Edellä mainittu riski voi ilmetä tosiasiallisen omistuksen tai varojen alkuperän selvittämättä jättämisestä.

Ulkoistamisen tai kolmannen osapuolen käyttäminen asiakkaan tuntemisen eri tehtävissä voi tehostaa toimintaa ja olla asiakasystävällistä. Yhtiöt eivät voi kuitenkaan sopimussuhtein vapautua vastuusta noudattaa rahanpesulaissa niille asetettuja velvoitteita. Yhtiöiden riskiarvioiden ja toimilupa- ja rekisteröintiprosessin havaintojen perusteella voidaan todeta, että asiakkaan tuntemiseen liittyvien tehtävien vastuut ja työnjako (kolmas osapuoli/ulkoistus, konsernin kuuluva oma yhtiö/asiamies/jakelija) ei ole yhtiöissä aina selvää. Kun vastuuta ja työnjakoa ei ole selvästi määritetty, niin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski kohoaa.

3.3.4 Monitorointi

Monitorointia koskevassa osiossa on arvioitu sitä, miten asiakkaan jatkuva seuranta on järjestetty. Monitorointia arvioitaessa on kiinnitetty huomiota myös siihen, minkä verran yhtiöt raportoivat sisäisesti epäilyttäviä liiketoimia ja minkä verran ne tekevät ilmoituksia rahanpesun selvittelykeskukselle.

Sijoituspalveluissa oleellista on varojen alkuperän selvittäminen ja asiakkaan toiminnan ymmärtäminen. Täten tapahtumien, asiakasvaratilien ja asiakkaan käyttäytymisen monitorointi sekä tietojen verifiointi epätavallisissa tai epäilyttävissä tilanteissa on tärkeä riskien hallintakeino.

Mahdolliset markkinoiden väärinkäyttöä koskevat epäilyt voivat viitata myös rahanpesuun.

Yhtiöiden RA-tiedonkeruun vastauksien perusteella monitoroinnissa on puutteita epäilyttävien liiketoimien havaitsemisissa.

Yhtiöt ovat tehneet sisäisiä ilmoituksia tai rahanpesun selvittelykeskukselle ilmoituksia epätavallisista/epäilyttävistä liiketoimista vähän.

4 Valvonnan kohdentaminen

Sektorikohtaisen riskiarvion perusteella valvonnan painopistettä tullaan kohdistamaan hallintakeinojen valvontaan ja erityisesti siihen, kuinka hyvin yhtiöiden laatimat riskiarviot kuvastavat toiminnan todellisia riskejä ja miten ne vaikuttavat riskien hallintaan.

Asiakkaiden liiketoimien monitorointia on myös syytä kehittää. Erityisesti niiden yhtiöiden, joiden liiketoimien sykli on nopea ja tarjotut tuotteet muodostavat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta kohonneen riskin, tulee kohdistaa asiakkaihinsa jatkuvaa seurantaa selvästi nykyistä enemmän.